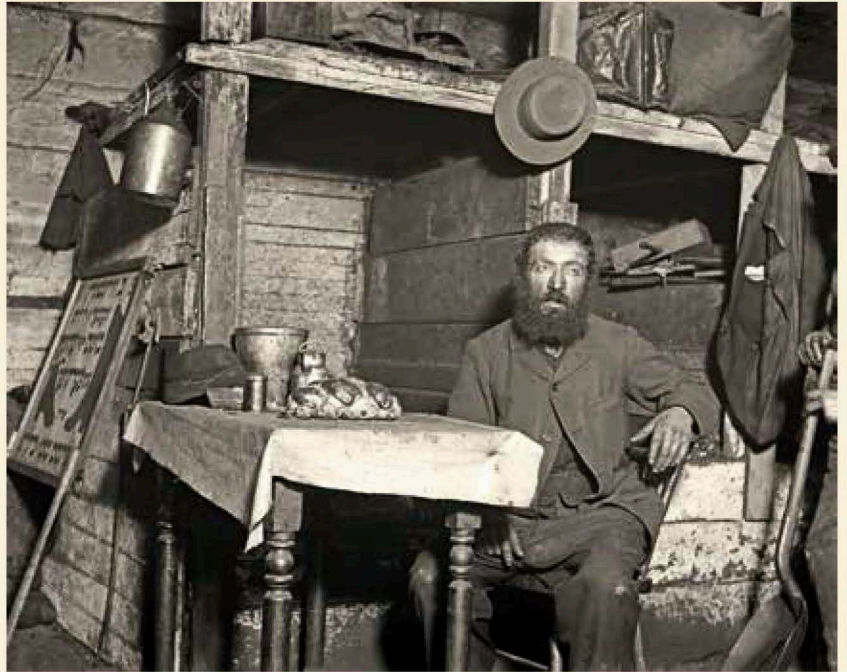

עניי עירך כיצד היה המחצית האחרת?

הילה קלור וגור אלרואי

עניי המזוגגות של המהגר היהודי בתמונה אינן מותירות את המתבונן אדיש. הן משררות דכרוך אך גם פליאה אל מול הצלם, המצלמה והמבזק המנציחים סעודת שבת במרתף קטן ואפלולי ברחוב Ludlow שבלואר איסט סייד בניו יורק. הצלם הוא ג'ייקוב ריס (Jacob A. Riis), מתקן חברתי רב השפעה ועיתונאי שהקדיש את חייו לשיפור תנאי חייהם של המהגרים בניו יורק. ריס נולד בדנמרק ובהיותו בן 21 היגר לארצות הברית. הוא הפך לכתב לענייני משטרה ב"ניו יורק טריביון" ובעבודתו נחשף לדיירי "החצר האחורית" של ניו יורק: המהגרים, העניים, החלכאים והנדכאים. דיווחיו מן השטח, סקיצות וסיפורים ליוו את תצלומיו, ואילצו את

הקורא להישיר מבט אל עבר "המחצית האחרת" מקרב תושבי ניו יורק. המראות שנגלו לעיניו הותירו בו חותם עמוק, והוא החל לתעד את תנאי המחיה הקשים בשיכונני העוני ובסדרונות היזע - הצפיפות, הזוהמה, התברואה הלקויה והמחנק - ואת חיי הפשע, הייאוש והמאבק של שוכניהם.

ריס הוקיע את בעלי השיכונים העלובים, נוגשי העבדים המודרניים, ששעברו את אותם אומללים במרתפים טחוכים ובדירות רעועות וצפופות. הוא ביקש להביא לשינוי ביחס החברה האמריקנית לענייה ויזם סדרת הרצאות לקהל הרחב שנשאה את השם: *The Other Half, How It Lives and Dies in New York* ("המחצית האחרת, כיצד היא חיה ומתה בניו יורק"). ההרצאות התגלמו בשנת 1890 לספר כיצד חיה המחצית האחרת (*How the Other Half Lives*). הספר, המלווה בתצלומיו ובאיוריו מהלואר איסט סייד, זכה למהדורות רבות המעידות על הצלחתו.

התמונה שלפנינו צולמה בשנת 1895 והתפרסמה בכתבה תחת הכותרת: *The Cellars! Down These the Sound of the Church Bell Never Goes* ("המרתפים! לנבכייהם לא יהדור קול פעמוני הכנסייה"). בתמונה עצמה: אדם מזוקן, שקשה לאמוד את גילו, יושב בסמוך לשולחן; לפי הכיתוב הנלווה, הוא שוחט במקצועו. התפאורה סביבו משררת דלות - זה אחד מהמרתפים שהוסבו לדירות מגורים עבור המהגרים בשיכונני העוני. בזווית הימנית של התמונה נראה זוג ידיים עלומות, ואוחזות באת הפירה. האת עשוי להעיד על כך שמדובר במרתף לאחסון פחם.

ברקע, מבנה עץ עמוס חפצים וחבילות. על קורותיו קבועים מתלים ועליהם כובע ומקטורן. השולחן עטוי מפה שראתה ימים טובים יותר, ועליו בולטת בנוכחותה החגיגית חלה לשבת. עוד מונחים עליו כלי מתכת, כובע נוסף וספר עבי-כרס - ייתכן סידור תפילה. בצדה השמאלי של התמונה נשען על דרגשי העץ שלט מאויר של יצרן נעליים יהודי, המפרסם את מרכולתו בתערוכת של יידיש ואנגלית: "ב' וויינשטיין, מענער און ליידיס - פוטס [...]."

מהתמונה שלפנינו אפשר ללמוד לא רק על חיי של השוחט היהודי הדל, אלא גם על ההגירה כתהליך המערער סדרי עולם. ההגירה מרחיקה את האדם. אין הכוונה רק למרחק הפיזי מארץ מוצאו, אלא גם - ובעיקר - למרחק חברתי, תרבותי, מקצועי ורוחני. מרחק ממנהגיו, משפתו, מאורחות חייו. מרחק מן הידוע והמוכר. מרגע הגעתו ליעד מנסה המהגר לגשר על המרחק שנפער ולשם כך עליו ללמוד, להבין ולהיטמע. הפציו המעטים עמו, לעתים גם בני משפחתו; אולם תקוותו, מזגו ומזלו חשובים לא פחות.

תצלומיו של ריס מעניקים למתבונן בהם את מלוא הספקטרום החושי החסר לעתים במחקר ההיסטורי, ובוה גדולתם. החל בחוש הראייה, עבור בחוש השמיעה, המישוש והטעם, ועד ליכולת לשחזר ריחות העולים מן המראות הקפואים בזמן: צחנה של ביוב, זיעה וזוהמה, ניהוחות של מאפיות ושל סירים מהבילים - ריחו של בית יהודי בלואר איסט סייד בערב שבת. איננו יודעים מה עלה בגורלו של האדם המצולם. כיצד סייעו לו תקוותיו, איך קידם אותו מזגו, האם שפר עליו מזלו? אולם תמונתו - ותמונות נוספות שצילם ג'ייקוב ריס - יוסיפו לספר בדרך ייחודית ובלתי אמצעית את סיפורו הפרטי ואת סיפורו של ההגירה היהודית לניו יורק באותה התקופה.

הילה קלור - מרכזת תכנית רודמן ללימודי יהדות ארצות הברית באוניברסיטת חיפה. פרופ' גור אלרואי - היסטוריון של ההגירה היהודית הגדולה ממזרח אירופה לארצות הברית ולארץ ישראל, וראש תכנית רודמן ללימודי יהדות ארצות הברית באוניברסיטת חיפה.

מחיר: 35 ₪
הדפסה: פברואר 2016

0 2220003704 4
דאנקוד 222-3704